

نوروز از نگاه شریعت

<?xml encoding="UTF-8">

یا مقلب القلوب و الابصار یا مدبر اللیل و النهار یا محول الحول و الاحوال حول حالنا الی احسن الحال.
ان شاء الله این عید سعید و این سال نو بر همه مسلمین و ملت شریف ایران برخواهران، برادران مبارک و مسعود باشد ...

تمام قلوب و تمام ابصار و بصیرت ها در دست خدای تبارک و تعالی و ید قدرت اوست.
اوست که تدبیر می کند جهان را، لیل و نهار را، و اوست که قلوب را متحول می کند و بصیرت ها را روشن می کند، و اوست که حالات انسان را متحول می کند و ما آن را در ملت عزیز خودمان در زن و مرد، در کوچک و بزرگ یافتیم. این تقلیب قلوب که قلب ها را از آمال دنیوی و از چیزهایی که در طبیعت است بریده بشود و به حق تعالی پیوسته بشود و بصیرت ها روشن بشود و صلاح و فساد خودشان را به وسیله بصیرت بفهمند، درملت ما بحمدالله تا حدود چشمگیری حاصل شده است و من امیدوارم که در این سال جدید به اعلا مرتبت خودش برسد.»

عیدهای اسلامی

در قرآن کریم می خوانیم:

...اللهم ربنا انزل علينا مائدة من السماء تكون لنا عيدا لأولنا و اخرنا و ایه منک و ارزقنا و انت خیر الرازقین خداوندا!، مائدة ای از آسمان بر ما نازل فرما تا برای اولین و آخرین ما عید، و نشانه ای از جانب تو باشد و به ما روزی عنایت کن که تو بهترین روزی دهنده هستی.» عید از ماده «عود» به معنی بازگشت گرفته شده و به گفته راغب اصفهانی به معنی بازگشت به وضعیت مطلوب گذشته است. و به روزهای سرور و شادی نیز گفته می شود.
در اسلام روزهایی، به نام عید اسلامی اعلام گردیده است که مهمترین آنها عبارتند از:

اول شوال; عید فطر دهم ذیحجه; عید قربان هیجدهم ذیحجه; عید غدیر جمعه; عیدمحمّد (ص) چرا که در هر یک به گونه ای بازگشت انسان به فطرت توحیدی اش مطرح است.

بنابراین: «عید نه جامه رنگارنگ پوشیدن است که این عید کودکان است، نه شربت و شیرینی و غذاهای متنوع خوردن، که این عید شکمبارگان است، نه به سیاحت و تفرج بی محتوی پرداختن، که این عید ولگردان است، نه بی بند و باری و هرزگی و عیاشی کردن، که این عید بوالهوسان است، نه قاه قاه خندیدن و همدیگر را به مسخره گرفتن و به بازی روز گذراندن، که این عید غافلان است، نه تاب خوردن و سبزه رویاندن و سفره هفت سین چیدن و رنج پختن «سمنو» کشیدن، که این عید خرافه پرستان است.

هیچ کدام از اینها مفهوم عید از دیدگاه اسلام نیست، که عید اسلامی موفقیت درراه انجام وظیفه است. و تطهیر نفس و تصفیه جان و تمرین صبر و استقامت، چون عیدفطر پس از ماه مبارک رمضان.

و عید، گذشتن از امتیازات است. و رسیدن به هم آهنگی و شرکت در وحدت بزرگ اسلامی، شکستن غرور و خودخواهی و ترک نازپروریها، سایه نشینی ها، مشتاقانه ندای حق را لبیک گفتن ... و سرانجام خود را بازیافتن و

به خدا رسیدن. چون عیدالضحی پس از دوران سازنده حج.

عید، چون قطره ای به دریای جمع پیوستن است. و از انزوا به در آمدن، گسسته ها را بهم بستن و صف صف بهم پیوستن، پیوند خود را با خدا استوار کردن و دین خود را هر هفته تحکیم بخشیدن، همچون عید جمعه که عید محمد (ص) است.»

برترین عید، روزی است که خداوند متعال نعمتش را بر مسلمانان تمام کرد و ارکان دین را محکم و استوار نمود، و رسالت را به امامت پیوست، و رهبر آینده مسلمانان را معرفی کرد، و فرزند کعبه را بر فراز منبر امامت نشانده، چون هیجدهم ذیحجه عید غدیر خم.

آن گونه که در روایات آمده است و بعضی از علمای بزرگوار فرمودند، و در گاهنامه تطبیقی سه هزار ساله به روشنی مشخص گردیده، آن روز، عید غدیر خم با اول فروردین سال دهم هجری شمسی مطابق بوده است و عید نوروز نیز به برکت ولایت رنگ الهی به خود گرفت و در بین شیعیان و ایرانیان شهرت و دوام یافت.

بهار طبیعت

بی تردید، عید نوروز، عید طبیعت است، «آغاز بهار و موسم اعتدال طبیعت و لطافت هوا و تعدیل شب و روز و رهایی از قساوت زمستان و سردی و سیاهی شبهای دیرپا می باشد.

عیدی همراه با سرود پرندگان و تکبیر جنگل و تسبیح باد و ریزش ابر و فریاد رعد و رویش صحراست.

اگر ما خرافات و نقاط منفی و تاریک را از چهره این عید بزداییم و بگذاریم همرنگ طبیعت با صفا، باشد و بر جهان مثبت و خدایسندانه اش بیفزاییم، در دید مکتب نیز عیدی عزیز و ارجمند خواهد بود.»

چنانچه در حدیث آمده: هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه مبارک رمضان است. از این رو امیرالمؤمنین (ع) می فرماید: «قرآن را بیاموزید که بهار دلهاست.» یعنی جان و روان انسان با تعالیم عالی الهی، شکوفا می شود.

آری عید واقعی انسان که برترین مخلوق الهی، و گل سرسبد عالم خلقت است، بازگشت به خویشتن خویش و توجه به مبدا هستی، و تعلیم کتاب سعادتش و در نهایت خود را باز یافتن و به خدا رسیدن است.

و این عید اختیاری است، و انسان می تواند از هر روز برای خودش عیدی بسازد.

امیرالمؤمنین علی (ع) می فرماید:

«کل یوم لا یعصى الله فهو یوم عید» (هر روزی که خداوند نافرمانی نشود آن روز، عید است). البته آنگونه که قرآن می فرماید: از بهار طبیعت و حیات دوباره یافتن گل ها و گیاهان، سبزه ها و درختان، به جنب و جوش آمدن پرندگان و حیوانات طراوت یافتن باغ ها و چمن زارها، باید درس رستاخیز و بازگشت به سوی خدا را آموخت:

خداوند متعال می فرماید: «زمین را جامد و افسرده و بی روح و بی جنبش می بینی، اما همین که آب باران بر آن نازل کنیم، به جنبش و حرکت درمی آید و فزونی می گیرد، و انواع گیاههای سرورافزا می رویاند، این از آن جهت است که خدا حق مطلق است و نظام زنده کردن مرده ها در قبضه قدرت اوست. و اوست که بر هر چیزی تواناست.»

نوروز در گذر تاریخ

نخستین روز از نخستین ماه سال شمسی را نوروز می گویند و ایرانیان در این روز بزرگترین جشن ملی خود را برگزار

می کنند. آریاییان در اعصارباستانی دو فصل گرما و سرما داشتند، در هر یک از این دو فصل جشنی برپا می داشتند که هر دو آغاز سال نو به شمار می رفت؛ اولی را نوروز و دومی را مهرگان می نامیدند.

هر چند در دربار نخستین خلفای اسلامی به نوروز اعتنایی نمی شد، ولی خلفای بعدی اموی دوباره نوروز را گرامی داشتند و برای افزودن درآمد خود، هدایای نوروز رباب کردند. و با ظهور «ابومسلم خراسانی» و روی کار آمدن خلافت عباسی و نفوذبرمکیان و دیگر وزرای ایرانی و تشکیل سلسله های طاهریان و صفاریان، جشن های ایران بار دیگر رونق یافت.

با آنکه بسیاری از سنت های ایرانیان بعد از ظهور اسلام در ایران از بین رفت و سنت های اسلامی جای آنها را گرفت، اما عید نوروز کم و بیش در میان آنها باقی ماند.

شاید مصادف شدن روز غدیر خم در سال دهم هجری با عید نوروز در آن بی تاثیرنباشد.

علی کاظمی در مقدمه ترجمه کتاب سید عبدالرضا حسینی شهرستانی به نام «نوروزدر اسلام» نگاشته است: «با توجه به روایاتی که در باره نوروز رسیده است، معلوم می شود، نوروز پیش از اسلام روزی مورد توجه پیامبران و رهبران الهی بوده است و ازابتدا شادی و سروری که در این روز می شده است به خاطر امور معنوی و حوادث مذهبی که در این روز اتفاق افتاده بوده است، ... ولی همان گونه که در اثر مرور زمان بسیاری از واقعیت ها وارونه شده و بسیاری از حقایق تحریف گردیده، نوروز هم به صورت یک روز ملی و باستانی درآمده، شادی و سرور آن نیز به حساب امور مادی گذاشته شده است.» نوروز از جمله دستاویزهایی بوده است که سلاطین از آن بهره برداری کرده اند.

جمشید پادشاه بزرگ ایران باستان به همین منظور و به خاطر استفاده از همین فرصت، تاجگذاری خود را در روز نوروز انجام می دهد، و حتما تبلیغاتی هم به راه می انداختند که امروز، روز پیمان خلافت الهی است و مردم را دعوت می کردند که بیایند و با آوردن هدایای نوروزی با نماینده خدا بیعت کنند و تاجگذاری او را تبریک بگویند. با این مقدمه، پاسخ این سؤال؛ که چرا اعراب نوروز را ضایع ساختند؟ نیز روشن می شود:

در روایت معلی بن حنیس از حضرت امام صادق (ع) اشاره به همین حقیقت است.

این روز از روزهای ماست و از روزهای شیعیان ما به شمار می رود، که ایرانیان آن را حفظ کرده، و شما عرب ها آن را ضایع ساخته اید.

اعراب به پیروی از دستگاه خلافت بنی امیه و بنی عباس چون نوروز را روز ولایت و خلافت الهی می شناختند، سخت کوشیدند که این روز را مخفی کرده، ضایع سازند. و لذا برای لکه دار کردن نوروز، این روز را از بازمانده های مجوس معرفی کرده اند. تاجایی که می بینیم حضرت امام موسی بن جعفر (ع) نیز در مقام تقیه به منصور دوانقی می فرماید: «از رسم های فرس است و اسلام آن را از بین برده است ...» بعضی افراد این روایت را دلیل بر عدم مشروعیت نوروز گرفته اند؛ اما با توجه به روایات معارض، حمل بر تقیه شده است، و بهترین دلیل بر عظمت نوروز است و می رساند که خلفا تا چه اندازه برای از بین بردن نوروز می کوشیده اند و پس از یک دوره تبلیغات خلفا که نوروز کاملاً مسخ و در افکار عمومی مسلمین از سنت های مجوس معرفی شده، اینک منصور دوانقی حضرت موسی بن جعفر (ع) را در این روز وادار به جلوس می کند تا از طرفی (مانند مامون) برای خود موفقیت کسب کند و از طرفی حضرت را در معرض اعتراضات اعراب قرار دهد ... به هر حال شکی نیست در اینکه از نظر اهل بیت (ع) نوروز از روزهای مهم مذهبی معرفی شده و تجلیل آن البته با آداب و رسومی که درروایات

بیان شده است، بسیار پسندیده می باشد. روزه گرفتن، نماز خواندن، شکر نعمت ولایت بجا آوردن، تجدید بیعت با رهبران الهی و به زیارت مؤمنین و علمای ربانی رفتن. اینها خلاصه اعمالی است که مسلمان ها در نوروز، به عنوان روز ولایت و روز پیروزی حق و عدالت انجام می دهد.

نوروز در روایات

بخشی از مضامین روایات در مباحث گذشته، بیان گردید، در این فرصت متن بعضی را مورد توجه قرار می دهیم.

1. آداب نوروز

«روی المعلى بن خنيس عن مولانا الصادق (ع) فى يوم النيروز: واذا كان يوم النيروز فاغتسل و البس انظف ثيابك و تطيب باطيب طيبك و تكون صائما ذلك اليوم ...

معلى بن خنيس به نقل از امام صادق (ع) در باره نوروز می گوید: هنگام نوروز غسل کن، پاکیزه ترین لباس هایت را بپوش به خوشبوترین چیزها خود را خوشبو نما و در آن روز، روزه باش.

در دنباله روایت، دستور چهار رکعت نماز و سجده شکر و دعای مخصوص در این روز ذکر شده است. «این حدیث مورد استناد بسیاری از فقها برای استحباب غسل و روزه و نماز در روز نوروز قرار گرفته است. صاحب وسایل این روایت را دو سه مورد نقل کرده است. صاحب جواهرالکلام، همین روایت را از مصباح و مختص آن نقل کرده و مستند استحباب این اعمال در روز نوروز دانسته است. و مرحوم علامه مجلسی در زادالمعادی فرماید:

به اسانید معتبره از معلى بن خنيس که از خواص حضرت امام صادق (ع) بوده (این روایت) منقول است.

2. روز پیمان با خدا

علامه مجلسی می گوید: در بعضی از کتب معتبره دیدم که:

معلى بن خنيس می گوید: روز عیدی خدمت امام صادق (ع) رفتم. پرسید: این روز رامی شناسی؟ گفتم: روزی است که عجم آن را بزرگ می شمردند و در آن به یکدیگر هدیه می دهند. حضرت فرمود:

قسم به بیت عتیق که در مکه است، این نیست مگر به جهت موضوعی قدیمی که برای توتفسیر می کنم ... نوروز، روزی است که خداوند از بندگان پیمان گرفت و آن اولین روزی است که خورشید کرد. و بادهای وزیدن گرفت، کشتی نوح (ع) بر کوه «جودی» قرارگرفت و خداوند کسانی را که از خانه خارج شده بودند، زنده نمود ... و پیامبراسلام (ص) به اصحاب امر فرمود: «با علی (ع) به عنوان امارت مؤمنین بیعت کنند ...

و هیچ روزی نوروز نیست مگر اینکه در آن روز انتظار فرج داریم، زیرا نوروز از روزهای ما و روزهای شیعیان ماست، عجم آن را حفظ کرد و شما آن را تزیین نمودید ...»

احمد بن فهد در کتاب مذهب البارع نظیر این روایت را آورده است.

3. روز ولایت

«معلى بن خنيس عن الصادق (ع): ان يوم النيروز هو اليوم الذى اخذفيه النبى (ص) لاميرالمؤمنين (ع) العهد بغدير خم فاقروا له بالولايه فطوبى لمن ثبت عليها و الويل لمن نكثها ...

نوروز روزی است که پیامبر (ص) از مردم برای امیرمومنان (ع) پیمان ولایت گرفت و مردم آن را پذیرفتند، خوش به حال کسی که بر آن پیمان ثابت بماند، وای بر کسی که آن عهد را بشکند ...»

4. برآورده شدن نیاز

مفضل بن عمر می گوید: امام صادق (ع) در ضمن خبری طولانی فرمود: خداوند به حزقیل وحی فرمود یا حزقیل،

این روز شریف وبا ارزش بزرگی است نزد من، و قسم خورده ام که کسی در این روز، نیازی از من طلب نکند، مگر آنکه برآورده سازم و آن روز نوروز است...

5. هر روز نوروز

«و اتی علی (ع) بهدیه النیروز فقال علیه السلام: ما هذا؟

قالوا: یا امیرالمؤمنین الیوم النیروز، فقال علیه السلام، اصنعوا لنا کل یوم نیروزا.

برای علی (ع) هدیه نوروزی آوردند، حضرت پرسید: این چیست؟ گفتند: ای امیرمومنان امروز نوروز است، فرمود: هر روز را برای ما نوروز بسازید.»

6. هدیه نوروزی

ابراهیم کرخی می گوید: از امام صادق (ع) سؤال کردم، در باره مرد ثروتمندی که روزمهرگان یا نوروز، مردم به او هدیه می دهند ولی او در عوض احسانی نمی کند. امام علیهم السلام فرمود: آیا آنها اهل نماز هستند؟ گفتم: آری.

فرمود: هدیه آنها را باید بپذیرد و او نیز در مقابل برای آنها هدیه ای بفرستد.